

מהדורת שיינברג

הדלקת נרות בבידוד

שאלה

שלום הרב, אני נמצא בבידוד בחדר ללא חלון הפונה לרשות הרבים. האם אני יכול להדליק נרות בחדרי, כך שבעצם רק אני אראה את הנרות?

תשובה

כדי להשיב על שאלה זו עלינו לברר האם פרסום הנס הוא חלק מההגדרה הבסיסית של המצווה, ובלעדיו לא ניתן לקיים את המצווה, או שמא הוא רק תוספת (חשובה מאוד כמובן) למצווה, בעוד עיקר המצווה הוא עצם ההדלקה.

הדלקה מאוחרת

ננסה לברר שאלה זו דרך סוגיה העוסקת בזמן ההדלקה. הגמרא (שבת כא ע"ב) אומרת:

מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק.

כלומר, זמן מצוות נר חנוכה הוא "משתשקע חמה" ועד שתכלה רגל מן השוק, דהיינו כחצי שעה. הראשונים דנו האם מי שלא הדליק בפרק הזמן הזה יכול להדליק מאוחר יותר. הרמב"ם (חנוכה פ"ד ה"ה) פוסק שלא ניתן להדליק לאחר זמן זה, אולם ראשונים אחרים חולקים על כך וסוברים שניתן להדליק מאוחר יותר מטעמים שונים (עיינו בספרי חנוכה - הלכה ממקורה, עמ' 92 ואילך):

- ייתכן שהביטוי "משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק" מגדיר את משך הזמן שהנרות צריכים לדלוק (חצי שעה), אולם אין הגבלה לזמן שבו אפשר להדליק במהלך הלילה (תוספות, רא"ש).
- ייתכן שהזמן שכתוב בברייתא הוא רק הזמן לכתחילה, ובדיעבד ניתן להדליק כל הלילה (רשב"א).
- ייתכן שההגבלה על זמן ההדלקה היא דווקא כאשר מדליקים בחוץ, אך אם מדליקים בפנים ויש פרסום הנס לבני הבית - ניתן להדליק גם מאוחר יותר (ר"י).
- עוד ייתכן שכיום אנשים נמצאים ברחובות עד שעה מאוחרת יותר, ולכן הזמן שבו "תכלה רגל מן השוק" מאוחר יותר.

נשים לב להבדלים בין הסיבות: לפי שתי הסיבות הראשונות, הדלקה לאחר חצי שעה היא הדלקה בדיעבד, אולם היא אפשרית במשך כל הלילה, על אף שלא יהיה מי שייראה את הנרות. לפי שתי הסיבות האחרונות, הדלקה לאחר חצי שעה אפשרית לכתחילה (כיוון שעדיין יש בזמן זה פרסומי ניסא), אולם היא אפשרית רק כאשר יש פרסומי ניסא (לבני הבית או לבני רשות הרבים).

האם צריך שבני הבית יהיו ערים?

להלכה, השולחן ערוך (תרע"ב, ב) פוסק שלכתחילה יש להדליק בזמן (דהיינו בשקיעה או בצאת הכוכבים, ולכל הפחות בזמן שאנשים עדיין מסתובבים ברחובות), אולם בדיעבד ניתן לסמוך על שיטת התוספות והרא"ש ולהדליק כל הלילה, עד עלות השחר (סיבה א'). מכאן נראה שניתן להדליק גם אם אין אנשים ערים בבית או ברחוב בשעת ההדלקה.

לעומתו, הרמ"א (שם) פוסק מעיקר הדין כדעת ר"י, שהסיבה שניתן להדליק מאוחר היא שכאשר מדליקים בפנים יש פרסומי ניסא לבני הבית לא חייבים להקפיד להדליק לפני שתכלה רגל מן השוק. מכאן נראה שאם אין אנשים ערים בבית או בחוץ, אין להדליק נרות (בברכה).

הדלקת נרות בבידוד

לאור האמור עד כה נראה שמי שמדליק בשעה מאוחרת שבה אין אנשים ברחוב ואין אנשים ערים בבית, או במציאות של חולה קורונה שנמצא בבידוד ומדליק לבדו ואין אנשים רואים אותו - דינו תלוי בהבדל שבין השולחן ערוך והרמ"א.

השולחן ערוך הסתמך על סיבה א', שבדיעבד זמן ההדלקה הוא כל הלילה, ולא הגביל זאת בכך שיהיה פרסומי ניסא בזמן ההדלקה. לכן לשיטתו ניתן בדיעבד להדליק בברכה כל הלילה, אפילו אם בני הבית ישנים. אם כך, לכתחילה יש להדליק בזמן (שקיעה או צאת הכוכבים, בהתאם למנהג של כל אחד), ואם לא יכול להדליק בזמן ידאג להדליק בזמן שעדיין יש אנשים ברחוב או אנשים ערים בבית, ואם אין אפשרות כזו - יכול להדליק בברכה גם אם הוא היחיד שייראה את הנרות. וכך פוסק הרב עובדיה יוסף (חזון עובדיה חנוכה, עמ' 10-10), שנוכחות בני הבית היא הידור בלבד, ואפשר מעיקר הדין לברך גם כשכל בני הבית ישנים.

אולם על פי העולה מדברי הרמ"א, הסיבה שניתן להדליק בשעות מאוחרות, כשאין מי שנמצא ברחוב, היא שההדלקה בשעות אלה מיועדת לבני הבית (סיבה ג'). לכן, אם יש מבני ביתו ערים - ידליק בברכה, ואם לאו ידליק בלי ברכה, וכך פוסקים המשנה ברורה (ס"ק יא) ומרן הרב קוק זצ"ל (בשירו על הלכות חנוכה, הובא בספרי הלכה ממקורה - חנוכה, בתוספת ביאור, עמ' 349).

אולם פוסקים אשכנזים רבים חולקים על המשנה ברורה. הרב פיינשטיין

המשך <<

הדלקת נרות בבידוד

הלכה למעשה

לאור האמור, **מי שנמצא בבידוד בחדר ללא חלון לרשות הרבים יכול להדליק נרות בברכה, גם אם אף אחד מלבדו לא יראה את הנרות, בין אם הוא מדליק בזמן ובין אם הוא מדליק מאוחר.** אך לכתחילה טוב שידליק בזמן, וכך יצא ידי כל הדעות. כמובן, שיש להעדיף לשים את הנרות בחלון או במקום שבני הבית יראו את הנרות, וכך מרויחים גם את פרסום הנס לאחרים.

אם בני הבית מדליקים עבורו - יוצא ידי חובה ואינו צריך להדליק נרות (על אף שהוא בחדר נפרד, הרי סוף סוף זהו ביתו, וגם יוצא לעתים לשירותים וכו'). אולם למנהג האשכנזים בכל זאת רצוי שהוא ידליק בעצמו בחדרו.

אם ממילא יוצא לעתים לשירותים וכדומה, יכול לבקש מבני הבית להסתגר בחדר מסוים או בחוץ לכמה דקות, ולהדליק בפתח הבית (במקום שבו מותר לו להיות על פי הנחיות משרד הבריאות), והם יכולים לשמוע אותו (ואם מי שנמצא בבידוד הוא אב המשפחה והוא מדליק חנוכייה אחת עבור כולם, הרי שהם יכולים לשמוע אותו מרחוק ולצאת בכך, ואף אם לא שמעו את הברכות יצאו בהדלקתו).

כאשר אנחנו מדליקים נרות בחנוכה, צריכים אנו לחשוב כיצד מאירים גם לאחרים. אור החנוכיה מאיר לכלל ישראל, וככל שנדאג לכך שהאור יאיר לכל אדם מישראל, כך ישרה אור ה' על כל אחד ואחד מאתנו באופן מלא. **צריכים תמיד לזכור: גם מי שנמצא בבידוד - לא נמצא לבד.** כמובן, שה' נמצא אתו, אולם, מצווה גדולה לחשוב ולזכור את הנמצאים בבידוד או אנשים אחרים הנמצאים לבד - להתקשר אליהם, לשמח אותם ולזכות יחדיו באור הנפלא הבוקע מנרות החנוכה.

(שו"ת אגרות משה, או"ח, ח"ד, סימן ק"ה אות ז) מסביר **שפרסום הנס אינו חלק מהגדרת המצווה. הגדרת המצווה היא להדליק נר חנוכה, וישנו דין נוסף שההדלקה תהיה באופן שיש בו פרסום.** לכן גם אם אין אפשרות לפרסם לאחרים (כי כולם ישנים, או שהוא נמצא במקום מבודד) אפשר להדליק כל הלילה ולברך (והוא מדמה זאת למגילה, שלכתחילה צריך לקרוא בעשרה בגלל פרסום הנס, אבל אם אין, קוראים גם ביחיד).

יש להוסיף על כך, שייתכן שפרסום הנס הוא גם עבור עצמו, ולכן גם אם אין אנשים ערים בבית יכול להדליק נרות בברכה, וכן כתב המשנה ברורה בשער הציון (שם) בשם **החמד משה**, שאין תנאי שמחייב שתהיה נוכחות של אנשים נוספים מלבד המדליק בזמן ההדלקה, שהרי גם אדם שנמצא במקום מבודד מדליק בברכה, ומוכח שבשעת הצורך די בפרסומי ניסא למדליק עצמו. וכן דעת **הרב ואזנר** (קובץ מבית לוי ח"י עמ' ב) **והגרשז"א** (הובא שם בחזון עובדיה עמ' סה, ובשלמי מועד עמ' ריח). לכן, אמנם לכתחילה טוב שיהיה מישהו ער מבני הבית, אולם יש סיבות טובות למי שמדליק ומברך למרות שכולם ישנים.

זאת ועוד: הצורך בכך שבני הבית יהיו ערים נאמר רק לגבי מי שמדליק מאוחר. **מי שמדליק בזמן, בוודאי צריך להדליק בברכה אפילו אם הוא לבד,** כיוון שזוהי עיקר התקנה ויש בכך פרסום הנס לעצמו (שו"ת אגרות משה שם; הגרש"ז אויערבך, מבקשי תורה תשנ"ו, עמ' טז אות י; הרב אלישיב, שבות יצחק, חנוכה פ"ד, עמ' פח).

הדלקת נרות חנוכה במנייני רחוב

שאלה

שלום הרב, האם במניין שמתקיים באופן קבוע ברחוב בתקופת הקורונה ניתן להדליק נרות בברכה בין מנחה לערבית (כאשר הדבר מתאפשר מבחינה טכנית)? האם יש הבדל בין מניין שיש לו מקום תפילה מסודר (כגון סככה וכדומה) למקום פתוח לגמרי?

תשובה

בגמרא לא הוזכרה הדלקת נרות בבית הכנסת, ואף לא בדברי הרי"ף או הרמב"ם. בתשובות הגאונים (תשובות הגאונים החדשות, עמנואל (אופק), סימן קע"ז) מוזכר מנהג להדליק נרות בבית הכנסת, אך לא נראה שזו תקנה של הגאונים אלא תיאור מנהג בלבד, ללא הסבר. יש ראשונים שהזכירו מנהג זה והתנגדו לו (שיבולי הלקט ענין חנוכה, סימן קפ"ה).

עם זאת, ראשונים רבים ציינו את המנהג להדליק בבית הכנסת בברכה כמנהג מקובל, וכך נפסק להלכה בשולחן ערוך (תרע"א, ז), ואף אנחנו נוהגים למעשה להדליק ולברך בבית הכנסת.

טעם ההדלקה בבית הכנסת

מהו טעם ההדלקה בבית הכנסת? הטעם המרכזי המובא בראשונים להדלקה זו הוא משום פרסומי ניסא. כך לדוגמה כותב המאירי (שם):

וזה שנהגו להדליקה בבית הכנסת, עיקר הענין משום פרסומי ניסא, ולא לכונה אחרת.

הסבר נוסף, המהווה מעין הרחבה להסבר הראשון, הוא שרצו לדמות הדלקה זו לנס שהתרחש בבית המקדש ובאופן זה לפרסם את הנס. וכך כותב ספר המנהיג (הלכות חנוכה, סימן קמ"ח, עמ' תקלא):

ויראה לי דאין חיובא בבית הכנסת להדליק נר חנוכה כי אם בבית שאדם דר בו... אלא נהגו כך שהנס בא במקדש, בית עולמים, ועושים כמו כן במקדש מעט בגולה לפרסם הנס שכולם מתקבצים בו.

טעם שלישי כתב הארחות חיים (ח"א, חנוכה, יז; וכן בכלבו, סימן מ"ד), והוא שההדלקה בבית הכנסת נועדה להוציא ידי חובה את מי שאינו בקי בהדלקה (אם כי לדעת רוב הראשונים גם מי שלא בקי לא יוצא ידי חובה בהדלקה זו).

נפקא מינות

יש נפקא מינות רבות בין הטעמים. לדוגמה: אם הטעם הוא פרסומי ניסא ציבורי, ייתכן שלא תיקנו להדליק אלא בנוכחות ציבור, דהיינו עשרה אנשים (וכן דעת היעב"ץ, מור וקציעה תרע"א). אולם אם ההדלקה נועדה לדמות את הדלקת המנורה במקדש או להוציא ידי חובה את מי שאינו יודע להדליק, ייתכן שניתן להדליק גם אם אין עשרה, כי סוף סוף יש "בית כנסת" ויש אנשים הזקוקים לכך שיוציאו אותם ידי חובה (וכן העלה למעשה הביאור הלכה ד"ה ויש), שאם אין אפשרות לקבץ עשרה אפשר להדליק גם ללא עשרה.

נפקא מינה נוספת היא מקום הנחת הנרות בבית הכנסת. אם ההדלקה נועדה להוציא ידי חובה את מי שלא מדליק בעצמו, מסתבר שצריך להדליק את הנרות כמו בבית, כלומר בסמוך לפתח (וכן כתב הכלבו שם). אם ההדלקה נועדה בעיקר לשם פרסומי ניסא, מסתבר שההדלקה צריכה להיות במקום הכי בולט בבית הכנסת, כגון ליד ארון הקודש (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, פראג, סימן ס"ו). אם ההדלקה נועדה לדמות את הדלקת המנורה במקדש, מסתבר שכשם המנורה הייתה בצד דרום, כך גם נרות חנוכה צריכים להיות בדרום, וכך כתבו רבים (ספר המנהגים (טירנא), חנוכה; דרכי משה שם; תרומת הדשן, סימן ק"ד, טור תרע"א, בשם הסמ"ק), וכך כותב השולחן ערוך (תרע"א, ז), וזהו המנהג המקובל ברוב המקומות.

הדלקה באירועים ציבוריים

כדי להכריע בשאלה אם להדליק במנייני רחוב, עלינו לבחון אם בהדלקה זו מתקיימים הטעמים השונים. באופן פשוט, אם ההדלקה נועדה לדמות את הדלקת המנורה במקדש הרי שהדלקה זו אפשרית רק בבית הכנסת. אם המטרה היא להוציא ידי חובה את מי שאינו מדליק, מסתבר שיש צורך במבנה ואולי אף בזיקה אל המבנה, אולם ייתכן שאפשר לצאת ידי חובה באופן זה (עיין בהרחבה בספרי, הלכה ממקורה - חנוכה, עמ' 155 והלאה). אם ההדלקה נועדה בעיקר לשם פרסומי ניסא, ייתכן שגם במניין קבוע ניתן להדליק.

מקרה דומה שבו מתקיים רק הטעם של פרסומי ניסא הוא הדלקה באירועים ציבוריים. פוסקים רבים סוברים שהטעם העיקרי להדלקה בבית הכנסת הוא הדמיון להדלקת המנורה (שזוהו הטעם שהובא בשולחן ערוך להלכה), ולכן ניתן להדליק בברכה דווקא בבית הכנסת ולא במקומות ציבוריים אחרים.¹

אולם פוסקים אחרים מתירים להדליק בברכה באירועים ציבוריים, משום שלדעתם היסוד העיקרי שעליו מושתתת ההדלקה בבית הכנסת, הוא "פרסום הנס" (כך נוהגים בחסידות חב"ד). אך גם הפוסקים שכתבו שהמדליק בברכה באירוע ציבורי יש לו על מה לסמוך, כתבו זאת דווקא בתנאים מסוימים, כגון שמדובר במקום המיועד לרבים ולא בהתכנסות חד פעמית (שו"ת אז נדברו, ח"ו, סימן ע"ה), או שהתפללו שם ערבית (שו"ת יביע אומר, ח"ז, או"ח, סימן נ"ז אות ו; הרב מרדכי אליהו, הובא במקראי קודש (הררי), י', הערה כג).

1 הגרש"ז אויערבך, הובא בשו"ת אז נדברו, ח"ו, סימן ע"ה; הרב ואזנר, מצוות נר איש וביתו, פרק ב', הערה מב; שו"ת מנחת יצחק, ח"ו, סימן ס"ה אות ג; שו"ת ציץ אליעזר, חט"ו, סימן ל', ועוד פוסקים רבים.

הדלקת נרות חנוכה במנייני רחוב

חובה), וההדלקה נעשית בשטח פתוח. ועוד יש להוסיף, שפעמים רבות במנייני רחוב גם הטעם של פרסומי ניסא לא מתקיים, כיוון שאנשים לא נשארים במקום ההדלקה בין מנחה לערבית ולא אחרי ערבית, ובנוסף, מבחינה טכנית פעמים רבות הדלקה במנייני רחוב דורשת התארגנות נוספת (מציאת בלי רוח, אקווריום וכדומה).

הלכה למעשה

לכן, למעשה נראה שיש לנהוג באופן הבא:

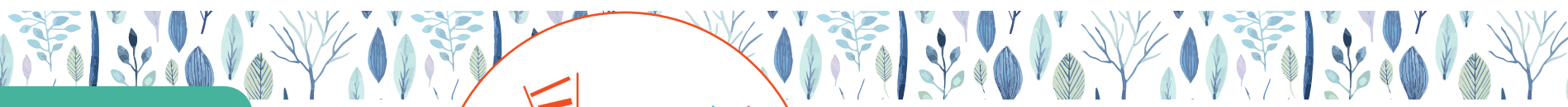
- ◀ אם המניין מתקיים בפתח בניין, רצוי שאחד מדיירי הבניין ידליק בברכה בפתח הבניין את הנרות שלו (גם אם בדרך כלל הוא לא נוהג כך אלא מדליק בחלון או בפתח הבית), וכך תתקיים גם ההדלקה הציבורית.
- ◀ אם אין בניין סמוך, אבל המניין מתקיים במקום קבוע ומסודר תחת סככה, יש אנשים שנשארים במקום בין מנחה לערבית ומעט אחרי ערבית, יש מקום להדליק בברכה (אך גם במקרה זה עדיף להדליק בלי ברכה).
- ◀ אם המניין מתקיים בשטח פתוח לחלוטין, לא ידליקו בו נרות (ואם רוצים ניתן להדליק בלי ברכה).

הדלקה במנייני רחוב

האם ניתן לדמות בין המקרים? מחד, ייתכן שכיוון שמדובר בהתכנסות קבועה במקום מסוים המיועד לרבים, ובפרט אם יש סככה וכדומה שתחתיה מתפללים, ניתן יהיה להדליק באותו מקום. באופן זה ייתכן שיש אפילו יתרון למציאות הקורונה, כיוון שהמתפללים מתכנסים במקום זה במשך הרבה יותר משלושים יום, ויש בכך קביעות² יתרון נוסף הוא שלדעת הגרי"ד סולובייצ'יק (נפש הרב עמ' רכא), הדלקה בבית הכנסת אפשרית משום שהציבור שמתאסף להתפלל מוגדר "ציבור", והגדרה זו קיימת בין מנחה לערבית (זאת בניגוד לאנשים שהתכנסו לשם אירוע כלשהו, שאינם מוגדרים "ציבור" כי אין תפילה שמצרפת אותם ליחידה אחת). במקרה שלנו, ההתכנסות היא לשם תפילה, והיא טובה מאירועים שבהם ההתכנסות איננה לשם תפילה (למרות שייתכן גם שם, שאם מתפללים הרי זו התכנסות לשם תפילה).

מאידך, יש חיסרון במנייני הרחוב. גם הפוסקים שהתירו להדליק בברכה באירועים ציבוריים הסתמכו על כך שמן הסתם בכל אירוע ציבורי גדול יש לפחות אדם אחד שלא ידליק בעצמו, ושההדלקה נעשית בתוך מבנה. טעמים אלו לא שייכים במנייני רחוב, שבהם מן הסתם כל המשתתפים במניין ידליקו נרות בעצמם בביתם (ועובר ושב שרק רואה את הנרות, בוודאי לא יוצא בהם ידי

2 עיין בכך בדברי מו"ר הרב ליכטנשטיין זצ"ל, הדלקת נרות חנוכה לחיילים ולמטיילים, עלון שבוע 84, ובמנחת אביב עמ' 585.

הלכות קורונה בחורף תרשים מסכם

הקורונה מזמנת שאלות ואתגרים חדשים שמצריכים לעיתים לשנות ממה שהורגלנו.

באופן כללי, כמובן שעדיף להתפלל את כל התפילה כרגיל גם במנייני רחוב. אולם לעיתים ישנו קושי לעשות זאת, במיוחד בחורף, מסיבות שונות. בכל מקרה אין לסכן את הציבור כדי להתפלל במניין. כמו כן, צריך לדאוג להיות כל הזמן עם מסכות המכסות את האף והפה. מי שלא יכול להתפלל כשהוא חובש מסכה באופן זה, יתפלל ביחידות בביתו.

אם יש צורך לקצר את התפילה מחמת הקור או משום שעומד לרדת גשם, ניתן לדלג על חלקים מסוימים מהתפילה כדי להתפלל בציבור. כמובן, חלקים שעליהם דילגנו וניתן לאומרם ביחידות - יש להשלים אחר כך בבית (מקורות והרחבות ניתן לראות באתר עמותת סולמות - sulamot.org).

סיום התפילה

אם יורדים גשמים - מיד לאחר תפילת עמידה יאמרו קדיש ותקבל וילכו לביתם. בבית ישלים כל אחד ביחיד את מה שהחסירו (קריאת התורה - ראו להלן). **אם יש חשש לגשם ורוצים לקצר, סדר העדיפויות הוא כזה:**

- קריאת התורה
- אשרי ו'בא לציון'
- תחנון (כימי שני וחמישי ניתן לקצר את התחנון אם יש צורך).
- שיר של יום, תהילה לדוד (למנהג הספרדים) ואין כא-להינו
- בסיום התפילה יאמרו 'עלינו' (על אף שמצד הדין יכולים לומר בביתם). כל מה שהחסירו, ישלימו בביתם (י"ג מידות לא אומרים ביחידות. תחנון יאמרו בישיבה ללא נפילת אפיים - רמ"א קל"א, ב).

חזרת הש"ץ

אם יש חשש לירידת גשמים או שכבר התחילו לרדת, יש לומר **חזרת הש"ץ קצרה** (על פי המהרי"ל, שנפסק להלכה ברמ"א קכ"ד, ב; שו"ת יחווה דעת, ח"ב, סימן ח'), דהיינו: מתחילים יחד עם הש"ץ תפילת עמידה, אומרים קדושה וברכת הא-ל הקדוש, ואחר כך ממשיכים בלחש (עקרונית ניתן לחכות בברכת מודים, והחזן יאמר משם והלאה שוב בקול, ולומר ברכת כהנים. אולם מסתבר שכאשר יש גשמים אין אפשרות טכנית כזו).
(בתפילת מנחה יש נוהגים להתחיל תפילת עמידה רק אחרי שהחזן מסיים "הא-ל הקדוש").
אם ירדו גשמים באמצע חזרת הש"ץ - עיינו להלן בהפסק בתפילה.

פסוקי דזמרה

כאשר צפוי לרדת גשם או כשקר מאוד בחוץ, יש לומר פסוקי דזמרה בבית. במקרה זה, ניתן לומר ושתבח בציבור ולומר קדיש (ובשבת יתחילו מנשמת), אולם, אם יש חשש שידברו יש לומר גם ושתבח בבית, ובבית הכנסת לומר שלושה פסוקים וקדיש (עיינו משנ"ב נ"ג, ס"ק יא).
כאשר הגשם לא היה צפוי והתאספו להתפלל ולפתע יורדים גשמים: אם מתחילים לרדת גשמים חזקים - מתפזרים וממשיכים להתפלל ביחידות. אם יש רק טפטוף ויש חשש שהגשם יתגבר, יאמרו הש"ץ והציבור רק ברוך שאמר, אשרי ושתבח (על פי משנ"ב נ"ב, ס"ק א וס"ק ו). ובשעת הדחק גדולה יותר יש מקום להתחיל מ"וצר אור" (כפסק השו"ע נ"ב, א; ערוך השלחן נ"ב, ג).
ברכות קריאת שמע עד אחרי שמונה עשרה - יאמרו כרגיל.

שבת

אם יורדים גשמים בכניסת השבת, **יקבעו תפילת ערבית במניין לאחר הסעודה.** בבית: יאמרו קבלת שבת ולכתחילה יקראו קריאת שמע (אחרי צאת הכוכבים), ידאגו לתזכורת להתפלל בסיום הסעודה, יאכלו סעודת שבת וילכו להתפלל ערבית במניין.
תפילות שבת בגשמים: יאמרו בבית עד נשמת. בקריאת התורה ניתן להחזיק יריעת ניילון מעל ספר התורה או לשים אותו ביריעת פלסטיק שקופה, או לקרוא לפני מנחה (למנהג האשכנזים). ניתן להתפלל עם חזרת הש"ץ קצרה בשחרית ובמוסף (פרטי דינים ראו לעיל בתפילות יום חול).

פתיחת גזיבו:

- אין לפתוח גזיבו בשבת, אבל ניתן לפתוח על ידי גוי (שבות דשבות לצורך שבת ולצורך מצווה).
- אם פתחו מעט את הגזיבו לפני שבת, ברווח של 10 ס"מ, ניתן לפתוח בשבת (עירובין קב; שו"ע שם).
- אם הגזיבו פתוח - ניתן להיזז למקום אחר (כשאין בעיה של עירוב).
- אם הקימו את הגזיבו בשבת, ניתן (במקום הצורך) לפרקו בשבת וישאירו טפח פתוח (ע"פ חזון איש נ"ב, ז).
- אם הקימו את הגזיבו לפני השבת, לא יפרקו בשבת. ובמקום צורך יבקשו מגוי לפרק (וטוב שיאמרו לו להשאיר טפח ולא לסגור עד הסוף. ובשעת הדחק גם על ידי יהודי, וישאיר טפח (שו"ת אבני נזר ר"א, לד).

דינים נוספים בתפילה

יתפלל ביחידות בביתו (וראו שמדי פעם ילך לתפילה בציבור או לפחות לקדיש וקדושה - כשאין סיכון בריאותי כמובן).
חשש מרטיבות לתפילין או לספר תורה כאשר יורדים גשמים: צריך להיזהר מאוד מרטיבות. ניתן להשאיר את הספר בתוך בית ולקרוא משם, והציבור ישמע. לחילופין, ניתן לשים את הספר ביריעת פלסטיק שקופה ולקרוא באופן זה. ניתן גם לקרוא לפני התפילה או בהמשך היום.
עדיף להתפלל ביחידות בבית עם תפילין, מאשר במניין ללא תפילין, ובפרט כשיורדים גשמים ואין כ"כ כוונה.
צירוף במנייני מרפסות וחצרות: לכתחילה יהיו עשרה אנשים באותה רשות. כשיש צורך ניתן להקל גם כשהם בכמה רשויות (ואפילו תוך מכונית) אבל מקצתם רואים אלו את אלו.
תפילת מנחה וערבית: כאשר יש חשש גשמים או קור, ניתן להתפלל מנחה **ממש לפני השקיעה**, ולהתפלל ערבית מיד אחרי השקיעה (עיינו שו"ע רל"ג, א; אור לציון חלק ב', ט"ז, אות ו).

ברכת כהנים: אם יש קושי גדול להוריד נעליים, ניתן במקרה זה של מנייני רחוב בקורונה לומר ברכת כהנים עם נעליים (תשובה בכת"י שקיבלתי מהרב עובדיה יוסף; שו"ת יחווה דעת ח"ב י"ג).
כאשר אין מים לנטילת ידיים לכהנים: הכהן ייטול ידיים בבוקר בביתו, ויקפיד שלא לגעת במקומות המטונפים, ויסמוך על נטילה זו.
לכמה אנשים לחכות לחזרת הש"ץ? לכתחילה, רצוי תמיד שיהיו לפחות תשעה עונים, אך לקדיש ולקדושה ניתן להמתין לשישה בלבד. בחזרת הש"ץ, במקום צורך ניתן להקל כשאחד נמצא עדיין בתפילת עמידה (ויש שמונה ועוד ש"ץ), ובשעת הדחק מי שמתחיל כשיש רק שישה עונים יש לו על מי שיסמוך, אך יתנה הש"ץ שאם אין זו חזרת הש"ץ הרי זו תפילת נדבה.
תפילה ביחידות בכוונה או בציבור בפחות כוונה? אם אדם יכול להתפלל בצורה סבירה בחוץ, על אף שלא יוכל לכוון בצורה מלאה וגם התפילה תהיה מהירה - עדיף להתפלל במניין (עיינו שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן כ"ז). אם לא יוכל לכוון כלל,

השלמת קריאת התורה

אם אי אפשר היה לקרוא בתורה בשחרית (בשני וחמישי או בשבת), ניתן להשלים את הקריאה במשך כל היום, ובדרך כלל נוח לעשות זאת לפני מנחה (דגול מרבבה קל"ה, ב; משנ"ב ושער הציון שם בתחילת הסימן).

כיצד משלימים? לפני תפילת מנחה מוציאים ספר תורה (ואומרים "אתה הראית" או "אין כמוך" בשבת, או "א-ל ארך אפים" בימות החול), קוראים בתורה (ובימות החול לא אומרים אחר כך קדיש) **ללא קדיש** (בשבת אומרים קדיש, מפטיר והפטרה בברכותיה). לאחר הקריאה אומרים "יהללו" ומחזירים את הספר, **ורק אחר כך מתחילים תפילת מנחה**. כל זאת כדי להדגיש שהקריאה איננה שייכת לתפילת המנחה (שעה"צ שם ס"ק ה).

אם לא השלימו כל היום: בימי חול, אי אפשר להשלים יותר. בשבת - אם רוב המניין הפסיד את הקריאה, יקראו בשבת הבאה שתי פרשות (רמ"א קל"ה, ב). העולה הראשון יעלה לקריאת הפרשה הקודמת, עד סוף ראשון של הפרשה הנוכחית. שאר העליות כרגיל.

הפסק באמצע התפילה

אם ירדו גשמים באמצע קריאת שמע או שמונה עשרה (או חזרת הש"ץ או קריאת התורה), ונאלצו ללכת למקום אחר, יש לנהוג באופן הבא ביחס להפסקה בתפילה:

- **הפסק בקריאת שמע:** אם היה צריך להפסיק כי ירד גשם, ממשיך מהמקום שפסק (עיינו שו"ע ס"ה, א).
- **הפסק בתפילת שמונה עשרה:** אם הפסיק בגלל הגשם, ועברו עד שלוש-ארבע דקות, ממשיך ממקום שפסק (עיינו שו"ע ק"ד, י, אולם, ייזהר שלא לדבר ושלא להסיח דעתו. אם עבר הרבה זמן - חוזר לראש התפילה. אם מסופק בדבר - מסתבר שימשיך ממקום שפסק).
- **הפסק בחזרת הש"ץ:** אם הפסיקו באמצע חזרת הש"ץ - אם מדובר בהפסק קצר ניתן להמשיך ממקום שהפסיקו (אך פעמים רבות הציבור יתפזר וילך לביתו וממילא לא ניתן להמשיך את החזרה).
- **ירדו גשמים באמצע קריאת התורה:** יגללו במהירות את הספר, אפילו באמצע הפסוק ויברך העולה ברכה אחרונה (אם קראו כבר שלושה פסוקים). ניתן להחזיק יריעת ניילון בכדי לכסות את הספר (אפילו בשבת - חזון איש נ"ב, ב; תהלה לדוד שט"ז, ז-ט).
- **המשך הקריאה בשבת:** אם תהיה אפשרות, יקראו אחר הצהריים מהמקום שפסקו. אם לא קראו אחר הצהריים, ישלימו בשבת הבאה את כל הפרשה ולא רק חצי פרשה (ביאור הלכה קל"ה ד"ה קריאת הפרשה).
- **המשך הקריאה ביום חול:** אם כבר קראו עשרה פסוקים, לא יקראו עוד (עיינו שו"ת אשדות הפסגה סימן ג; שו"ת פרי הארץ סימן ו; יביע אומר ח"ח, כ"ג, לא). אם לא קראו עשרה פסוקים, יקראו שוב לפני מנחה את כל הקריאה.

חנוכה

בחדר מסוים או בחוץ, ולהדליק בפתח הבית (במקום שבו מותר לו להיות בהתאם להנחיות משרד הבריאות), והם יכולים לשמוע אותו (ואם מי שנמצא בבידוד הוא אב המשפחה והוא מדליק חנוכייה אחת עבור כולם, הרי שהם יכולים לשמוע אותו מרחוק ולצאת בכך, ואף אם לא שמעו את הברכות יצאו בהדלקתו).

ביקור חולים בבידוד ובחנוכה:

כיוון שאי אפשר בדרך כלל לבקר בצורה ישירה, ראוי מאוד לקיים מצווה זו דרך הטלפון, ובמיוחד בתוך החנוכה שקשה יותר להיות בבידוד. במקרה זה, ראוי לא רק לחזקו, אלא גם לברר אלו דברים הוא צריך, שגם דבר זה הוא חלק ממצוות ביקור חולים (עיינו נדרים מ, במעשה דרבי עקיבא).

כאשר אנחנו מדליקים נרות בחנוכה, עלינו לחשוב כיצד מאירים גם לאחרים. אור החנוכייה מאיר לכלל ישראל, וככל שנדאג לכך שהאור יאיר לכל אדם מישראל, כך ישרה אור ה' על כל אחד ואחד מאתנו באופן מלא. **צריכים תמיד לזכור: גם מי שנמצא בבידוד - לא נמצא לבד.** כמוכך, שה' נמצא אתו, אולם גם עבורנו זו מצווה גדולה לזכור את הנמצאים בבידוד או אנשים אחרים הנמצאים לבד - להתקשר אליהם, לשמח אותם ולזכות יחדיו באור הנפלא הבודק מנרות החנוכה.

הדלקת נרות חנוכה במנייני רחוב:

- אם המניין מתקיים בפתח בניין, רצוי שאחד מדיירי הבניין ידליק בברכה בפתח הבניין את הנרות שלו (גם אם בדרך כלל הוא לא נוהג כך אלא מדליק בחלון או בפתח הבית), וכך תתקיים גם ההדלקה הציבורית.
- אם אין בניין סמוך, אבל המניין מתקיים במקום קבוע ומסודר תחת סככה, יש אנשים שנשארים במקום בין מנחה לערבית ומעט אחרי ערבית, יש מקום להדליק בברכה (אך גם במקרה זה עדיף להדליק בלי ברכה).
- אם המניין מתקיים בשטח פתוח לחלוטין, לא ידליקו בו נרות (ואם רוצים ניתן להדליק בלי ברכה).

הדלקת נרות בבידוד:

גם הנמצא בבידוד יכול להדליק נרות, גם אם אף אחד לא יראה את הנרות (עיינו הלכה ממקורה חנוכה עמ' 99-97). כמוכך, שיש להעדיף לשים את הנרות בחלון או במקום שבני הבית יראו את הנרות. אם בני הבית מדליקים עבורו - יוצא ידי חובה ואינו צריך להדליק נרות (על אף שהוא בחדר נפרד, אבל סוף סוף זהו ביתו, וגם יוצא לעתים לשירותים וכו'). אשכנזי - יכול (ואף רצוי) להדליק בנוסף בעצמו בחדרו. אם ממילא יוצא לעתים לשירותים וכדומה, יכול לבקש מבני הבית להסתגר